

УДК 332:364.22(477)

JEL I32, I38, R29

Р. Т. Теслюк

кандидат географічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу соціально-
гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: r.teslyuk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4562-1663>

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Проаналізовано головні регіональні відмінності поширення бідності в Україні за окремими критеріями. Оцінено вплив підвищення мінімальних соціальних стандартів на частку бідного населення в регіонах країни. Виявлено тенденцію до зниження обсягів та рівня надання потребуючим громадянам соціальної підтримки у формі грошової та натуральної допомоги. Вказано на незначні позитивні зрушення в напрямі зменшення частки витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств, яка, однак, залишається у 4 рази вищою, ніж у країнах ЄС.

Ключові слова: бідність, регіон, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, грошова та натуральна допомога, витрати на харчування.

Teslyuk R. REGIONAL PECULIARITIES OF POVERTY GROWTH IN UKRAINE

Over the past few years, there has been a decline in real incomes, which has substantially increased the level of poverty in Ukraine and its regions. One of the main indicators of poverty is the share of people whose incomes are below the subsistence minimum. However, in terms of inflation, increase in the cost of housing and utility services, the size of the officially approved subsistence minimum has been growing at a significantly slower pace than the specified determinants of the living standard of the population. Therefore, for the purpose of an adequate poverty measuring, the Ministry of Social Policy of Ukraine has proposed another indicator, instead of the mentioned one, – the actual (estimated) subsistence minimum (ASM), calculated on the basis of actual market prices. It was found that Volyn, Rivne, Zhytomyr oblasts, as well as Khmelnytsky and Kherson oblasts have constantly high rates of poverty. These are the areas with a big share of rural population and low population density. Kiev, Donetsk and Mykolaiv oblasts joined them in 2017. The share of poor population has considerably decreased in the eastern and central regions of the country, namely in Poltava, Cherkassy and Kharkiv oblasts. The lowest levels of poverty have been observed in Ivano-Frankivsk, Poltava, Vinnytsia oblasts and in Kyiv city. Considering a high growth rate of food, non-food products and services costs used in calculating the actual subsistence level, it can be predicted that in 2019 the share of people whose income is less than ASM will not decrease. The role of social support of the population in the form of financial and in-kind assistance decreased. In general, in Ukraine, fewer citizens are accounted as those being in difficult living conditions and in need of such support, which is mostly provided in kind. Another indicator of poverty – the share of food costs – is slowly decreasing, but currently the average value of this indicator in the country is four times more than in the EU. In the regional context, the same Rivne, Volyn, Kyiv, Donetsk and Kherson oblasts stand out. At the same time, in Zaporizhia, Sumy, Chernivtsi, Poltava oblasts and in Kyiv city, the share of food costs in recent years has not exceeded 50%. The analysis of this indicator shows a weak impact of crisis phenomena on the structure of total household expenditures, which receive other types of income, mostly from various forms of informal employment. Increase in minimum social standards is a compulsory step towards poverty overcoming. The growth of the minimum wage is less than the growth of the actual subsistence minimum, which at the end of 2018 already exceeded the main social standard. However, comparison of the minimum wage growth rate with the actual subsistence level indicates that the planned social standards increase will only maintain the current level of poverty in Ukraine and its regions.

Keywords: poverty, region, subsistence minimum, minimum wage, financial and in-kind assistance, food costs.

Постановка проблеми. В умовах реалізації низки стратегічних реформ на шляху до побудови заможного суспільства та ефективної економіки одним з головних викликів є перманентний низький рівень життя значних за обсягом верств населення України. При цьому майже кожен другий мешканець нашої держави перебуває за межею відносної бідності. Про значні масштаби поширення цього явища в сучасному українському суспільстві свідчать

результати наукових досліджень, соціологічних опитувань та обстежень умов домогосподарств.

Урядом прийнята Стратегія подолання бідності, яка визначає механізми її запобігання та основні завдання з розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року. Крім того, розв'язання проблеми бідності визнається одним з першочергових завдань світової спільноти, що регламентуються Європейською соціальною хартією, а також Цілями сталого розвитку

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

на період з 2015 до 2030 року, схваленими на саміті ООН.

Аналіз останніх досліджень. З огляду на надзвичайну актуальність проблеми дослідження проблем бідності населення України перебувають у фокусі уваги багатьох науковців і практиків. Сюди передусім відносяться вчені Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України (А. Г. Гвелесіані, О. М. Гладун, Ю. Л. Когатько, Е. М. Лібанова, В. М. Новіков, С. В. Полякова, Л. М. Черенько, В. С. Шишкін та ін.) та інших наукових і навчальних закладів України (І. Ф. Гнибіденко, О. А. Грیشнова, В. О. Мандибуря, А. Ф. Ревенко, Ю. І. Саєнко та ін.).

Метою статті є аналіз регіональних відмінностей поширення бідності за допомогою окремих її індикаторів у контексті реалізації завдань подолання бідності.

Основні результати дослідження. На базі прийнятих Цілей сталого розвитку було розроблено національну систему ЦСР (86 завдань національного розвитку та 172 показники для їх моніторингу), що має забезпечити міцну основу для подальшого планування розвитку України та моніторингу стану досягнення ЦСР [1, с. 2]. Адаптовуючи вказану методологію на регіональному рівні, Інститутом регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України було запропоновано перелік відповідних індикаторів виконання завдань за окресленими цілями [2].

Першою з-поміж окреслених цілей глобального, національного та регіонального масштабів визначено «Подолання бідності». Головними завданнями для реалізації цієї цілі встановлено: 1) скоротити в 4 рази рівень бідності, зокрема шляхом ліквідації її крайніх форм; 2) збільшити охоплення бідного населення

адресними програмами соціальної підтримки; 3) підвищити життєстійкість соціально вразливих верств населення.

Впродовж останніх років відбувається зниження реальних доходів населення, що суттєво поглибило рівень бідності в Україні та її регіонах. Головним її показником є частка населення, чий дохід є нижчим за прожитковий мінімум. Однак в умовах інфляції, зростання вартості житлово-комунальних послуг розмір офіційно затвердженого прожиткового мінімуму зростав значно нижчими темпами, ніж означені детермінанти життєвого рівня населення, тому для адекватного вимірювання бідності замість цього показника Міністерством соціальної політики України запропоновано інший індикатор – фактичний (розрахунковий) прожитковий мінімум (ФПМ), обчислений з урахуванням фактичних цін ринку [3].

З метою моніторингу за виконанням окреслених завдань і для оцінювання регіональних відмінностей поширення бідності в Україні було обрано такі індикатори: 1) частка населення, чий середньодушові еквівалентні загальні доходи є нижчими за фактичний (розрахунковий) прожитковий мінімум, %; 2) частка осіб, охоплених соціальною підтримкою, в загальній чисельності виявлених громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, %; 3) частка витрат на харчування в сукупних витратах, %.

За даними щорічних статистичних обстежень домогосподарств України, частка населення, чий середньодушові еквівалентні загальні доходи є нижчими за фактичний прожитковий мінімум, за останні 2 роки істотно зменшилась. Якщо у 2015 та 2016 рр. вона складала 51,9% та 51,1% відповідно, то у 2017 р. – 34,9% [4-6]. Очевидно, це зумовлено різким збільшенням розміру середньомісячної мінімальної заробітної плати до 3200 грн (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка мінімальних соціальних стандартів – індикаторів бідності населення

Соціальні стандарти	2011 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Станом на жовтень 2018 р.
	Середньомісячний розмір				
Законодавчо встановлений прожитковий мінімум (ПМ), грн	914,08	1227,33	1388,08	1603,67	1777
Фактичний прожитковий мінімум (ФПМ), грн	–	2257,00	2642,38	2941,46	3771
Мінімальна заробітна плата (МЗП), (початок / кінець року), грн	941/1004	1218/1378	1378/1600	3200	3723

Укладено автором за [4-9].

Примітно, що підвищення рівня мінімальної заробітної плати змінило диспозицію регіонів за цим показником. У 2015-2016 рр. ця частка була найвищою у Рівненській (68,0% у 2015 р. і 64,8% у 2016 р.), Житомирській (60,2 і 63,0% відповідно), Хмельницькій (63,5 і 58,0%), Херсонській (65,1 і

55,9%) та Волинській (58,9 і 57,0%) областях – як правило, це області зі значною чисельністю сільського населення та низькою щільністю населення [5; 6]. Натомість у 2017 р. виділялися Київська (47,5%), Херсонська (45,0%), Донецька та Рівненська (по 44,6%), Миколаївська (43,9%) області [7]. Також у

2017 р. найвідчутніше зменшилась частка такого населення у східних і центральних областях країни: Полтавській (на 27,7%), Луганській (на 25,9%), Харківській (на 24,5%) і Черкаській (на 24,4%). В окремих областях цей показник почав зменшуватися ще у 2016 р.: у Миколаївській з 64,0% до 47,1%, Львівській з 60,2% до 47,3%, Чернівецькій з 53,6% до 43,3% [4-7].

Відносно низькою у 2015-2016 рр. була частка населення з доходами, нижчими за ФПМ: у Вінницькій (48,6% у 2015 р. та 38,6% у 2016 р.), Закарпатській (49,0 і 47,1% відповідно), Івано-Франківській (43,9 і 40,4%), Одеській (46,9 і 39,7%) областях і Києві (39,8 і 37,9% відповідно). Подібні регіональні особливості мають місце і у 2017 р. – в Івано-Франківській, Полтавській, Вінницькій областях і м. Києві ця частка склала 18,7-28,2% [4-7].

Темпи зростання розміру мінімальної зарплати є меншими за темпи зростання розміру фактичного прожиткового мінімуму, який наприкінці року перевершує головний соціальний стандарт оплати праці. Тому у 2019 р. з підвищенням розміру мінімальної зарплати до 4173 грн у випадку подальшого зростання вартості продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, яка використовується при розрахунку ФПМ, частка населення, чиї доходи є меншими за ФПМ, не зменшуватиметься.

Одним із засобів зниження бідності населення є надання *потребуючим громадянам соціальної підтримки у формі грошової та натуральної допомоги*. Загалом в Україні все менше громадян обліковуються в якості таких, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують такої підтримки. Якщо у 2011 р. їх було 824,2 тис., то у 2015 р. – 645,7 тис., а у 2017 р. – 605,9 тис. Зменшується також і частка осіб, охоплених грошовою допомогою: від 17,5% у 2011 р. до 14% у 2017 р. [10-13].

У міжрегіональному розрізі *грошовою* допомогою у 2016 р. і 2017 р. найповніше охоплені були громадяни, що перебувають у складних життєвих обставинах: в Одеській (75,3% та 47,4% відповідно), Чернівецькій (61,5 і 28,4), Івано-Франківській (33,7, 32,6), Луганській (18,4, 22,6), Миколаївській (17,3, 21,2) і Київській (20,7%, 20,9% відповідно) областях. Дуже рідко такий інструмент соціального захисту населення використовують у Чернігівській (0,8% та 0,4% у 2016 р. і 2017 р. відповідно), Харківській (2,4, 0), Полтавській (2,7, 2,1), Волинській (3,0, 2,9), Вінницькій (5,0%, 4,9%) областях [12; 13].

Натомість рівень охоплення *натуральною* допомогою по країні є значно вищим – 69,2% у 2017 р. (74,3% у 2011 р., 66,0% у 2015 р., 70,0% у 2016 р.). Тут варто врахувати, що допомога одній особі впродовж року може надаватися кілька разів. Найвищий рівень охоплення громадян, що перебувають у складних життєвих обставинах, був у

Києві (внаслідок багаторазовості надання допомог рівень охоплення у 2016 р. склав 107,9%, у 2017 р. – 86,3), Харківській (96,6%, 100%), Чернівецькій (95,9, 88,6), Полтавській (87,8, 98,0), Сумській (85,0, 88,7), Дніпропетровській (89,4%, 77,5%) областях [10-13].

Кризові явища в економіці відобразились на структурі споживання населення, про що свідчить зростання *частки витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств*. Зокрема, у 2015 р. цей показник склав 53,1%. У 2016 р. намітились незначні позитивні зміни цього критерію бідності, однак частка його значення на рівні 49,8% цього року та 48,0% у 2017 р. свідчить про те, що майже половині домогосподарств не вистачає ресурсів для задоволення інших людських потреб [4-6]. Економісти вказують на тісний обернений кореляційний зв'язок ($R=-0,9$) між рівнем доходів домогосподарств і часткою їх витрат на продовольство. Тобто, чим заможнішими є домогосподарства, тим менше у структурі їхніх витрат складають витрати на харчування [14].

Середній показник у 28 країнах Європейського Союзу щодо частки витрат на харчування впродовж останніх двох десятиліть знаходиться у межах 12,0-12,5% від рівня загальних споживчих витрат [14].

Тенденція до повільного скорочення цього показника спостерігається загалом і в регіональному вимірі. В окремих областях цей показник був стабільно вищий середнього по країні як до кризи (2011 р.), так і у 2015-2017 рр. Це Рівненська (витрати на харчування у 2015-2017 рр. складала 56,0-59,0% сукупних витрат), Донецька (52,7-60,1%), Одеська (53,3-57,5%), Волинська (53,0-57,2%), Київська (52,1-54,0%), Херсонська (51,8-58,2%) і Львівська (51,8-57,2%) області [4-6].

Поряд з цим у кількох областях (Запорізькій, Сумській, Чернівецькій, Полтавській та Києві) частка витрат на харчування стабільно не перевищувала 50%. Цікавим є те, що у низці областей (Вінницька, Волинська, Закарпатська, Сумська, Чернігівська, Івано-Франківська і Чернівецька) частки витрат на харчування у 2015-2017 роках є меншими або несуттєво більшими, ніж у 2011 р. – це свідчить про слабкий вплив кризових явищ на сукупні витрати домогосподарств, які отримують інші види доходів, здебільшого від різних видів неформальної зайнятості [4-7].

Висновки. Ликвідація бідності у всіх її формах є першочерговим завданням з-поміж Цілей сталого розвитку на усіх рівнях. Підвищення мінімальних соціальних стандартів є обов'язковим кроком на шляху до вирішення цієї проблеми. Однак порівняння темпів росту мінімальної заробітної плати та реального (фактичного) прожиткового мінімуму вказують на те, що заплановані розміри підвищення соціальних стандартів лише підтримуватимуть існуючий рівень бідності в Україні та її регіонах.

Одним з найрепрезентативніших індикаторів відносної бідності є частка населення з загальними доходами, нижчими за фактичний прожитковий мінімум. За значенням цього показника окреслюються чіткі відмінності між регіонами. Постійно високі показники бідності мають західнополіські Волинська, Рівненська, Житомирська області, а також Хмельницька та Херсонська. Це області з високою часткою сільського населення та низькою щільністю населення. До них у 2017 р. додалися Київська, Донецька та Миколаївська області. Найвідчутніше зменшилась частка бідного населення у східних і центральних областях країни: Полтавській, Черкаській, Харківській. Найнижчий рівень бідності в Івано-Франківській, Полтавській, Вінницькій областях та м. Києві.

Зважаючи на високі темпи зростання вартості продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, яка використовується при розрахунку фактичного прожиткового мінімуму, можна спрогнозувати, що у 2019 р. частка населення, чий доходи є меншими за ФПМ, не зменшуватиметься.

Зменшується роль соціальної підтримки населення у формі грошової та натуральної допомоги. Загалом в Україні все менше громадян обліковуються в якості таких, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребували такої підтримки, яка надається здебільшого у натуральній формі.

Інший індикатор бідності – частка витрат на харчування – повільно зменшується, однак і зараз середнє значення цього показника по країні учетверо більше, ніж у країнах ЄС. В регіональному розрізі виділяються ті ж Рівненська, Волинська, Київська, Донецька та Херсонська області. Натомість у Запорізькій, Сумській, Чернівецькій, Полтавській областях і Києві частка витрат на харчування стабільно не перевищувала 50%. Аналіз цього індикатора свідчить про слабкий вплив кризових явищ на структуру сукупних витрат домогосподарств, які отримують інші види доходів, здебільшого від різних видів неформальної зайнятості.

Список використаних джерел

1. *Цілі сталого розвитку: Україна*: наукова доповідь. К., Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2017. 176 с.

2. *Цілі сталого розвитку для України: регіональний вимір*: аналітична доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів, 2018. 90 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>

3. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 780. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF>

4. Витрати і ресурси домогосподарств України 2015 (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/07/zb_vrdgu2015xl.zip

5. Витрати і ресурси домогосподарств України 2016 (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/07/zb_vrdu2016pdf.zip

6. Витрати і ресурси домогосподарств України 2017 (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_vrdu2017_xl.zip

7. Витрати і ресурси домогосподарств України 2011 (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2012. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2/012/zb_vrd_2011.zip

8. Мінімальна заробітна плата. 2018. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min>

9. Прожитковий мінімум в Україні. 2018. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin>

10. Соціальний захист населення України 2011: статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2012. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/07_2/012/zb_szn_2011.zip

11. Соціальний захист населення України 2015: статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/07/zb_sznu_15xl.zip

12. Соціальний захист населення України 2016: статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/09/zb_gch2016xl.zip

13. Соціальний захист населення України 2017: статистичний збірник. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_szn_2017.xls

14. Як виглядає структура споживчих витрат у домогосподарствах України та окремих країн світу? *Економічний дискусійний клуб*: сайт. 2018. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/yak-vyglydaye-struktura-spozhyvchyh-vytrat-u-domogospodarstvah-ukrayiny-ta-okremykh-krayin>

References

1. *Tsili staloho rozvytku: Ukrayina [Goals of sustainable development: Ukraine]*: Scientific Report (2017). Kyiv: Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Storonyanska, I. Z. (Ed.) (2018). *Tsili staloho rozvytku dlya Ukrayiny: rehional'nyy vymir [Goals of sustainable development for Ukraine: regional dimension]*: Scientific report. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennya naboriv produktiv kharchuvannya, naboriv neprodovol'chykh tovariv ta naboriv posluh dlya osnovnykh sotsial'nykh i demohrafichnykh hrup naselennya [On approving sets of food products, sets of non-food products and sets of services for major social and demographic groups] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Oct 11, 780. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
4. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrayiny 2015 (za danymy vybirkovoho obstezhennya umov zhyttya domohospodarstv Ukrayiny) [Expenditure and resources of households of Ukraine in 2015 (according to the sample survey of living conditions of households in Ukraine)] (2016). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/07/zb_vrdgu2015xl.zip [in Ukrainian].
5. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrayiny 2016 (za danymy vybirkovoho obstezhennya umov zhyttya domohospodarstv Ukrayiny) [Expenditure and resources of households of Ukraine in 2016 (according to the sample survey of living conditions of households in Ukraine)] (2017). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/07/zb_vrdu2016pdf.zip [in Ukrainian].
6. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrayiny 2017 (za danymy vybirkovoho obstezhennya umov zhyttya domohospodarstv Ukrayiny) [Expenditure and resources of households of Ukraine in 2017 (according to the sample survey of living conditions of households in Ukraine)] (2018). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. – Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_vrdu2017_xl.zip [in Ukrainian].
7. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrayiny 2011 (za danymy vybirkovoho obstezhennya umov zhyttya domohospodarstv Ukrayiny) [Expenditure and resources of households of Ukraine in 2011 (according to the sample survey of living conditions of households in Ukraine)] (2012). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2012/zb_vrd_2011.zip [in Ukrainian].
8. Minimal'na zarobitna plata [Minimum wage] (2018, Nov). *Ministry of Finance of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min> [in Ukrainian].
9. Prozhytkovyy minimum v Ukrayini [The subsistence minimum in Ukraine] (2018, Nov). *Ministry of Finance of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin> [in Ukrainian].
10. Sotsial'nyy zakhyst naselennya Ukrayiny [Social protection of the population of Ukraine] (2012). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/07_2012/zb_szn_2011.zip [in Ukrainian].
11. Sotsial'nyy zakhyst naselennya Ukrayiny [Social protection of the population of Ukraine] (2016). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/07/zb_sznu_15xl.zip [in Ukrainian].
12. Sotsial'nyy zakhyst naselennya Ukrayiny [Social protection of the population of Ukraine] (2017). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/09/zb_gch2016xl.zip [in Ukrainian].
13. Sotsial'nyy zakhyst naselennya Ukrayiny [Social protection of the population of Ukraine] (2018). Statistical collection. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_szn_2017.xls [in Ukrainian].
14. Yak vyhlyadaye struktura spozhyvchykh vytrat u domohospodarstvakh Ukrayiny ta okremykh krayin svitu? [What is the structure of consumer spending in households in Ukraine and individual countries?] (2018). *Economic Discussion Club*: Website. Retrieved from <http://edclub.com.ua/analytika/yak-vyglyadaye-struktura-spozhyvchyh-vytrat-u-domogospodarstvakh-ukrayiny-ta-okremykh-krayin> [in Ukrainian].

Надійшло 13.10.2018 р.